

вживається лише з дієсловами цілеспрямованої дії та руху і назвами конкретних предметів, що знаходяться на певній відстані від інших предметів по вертикалі.

6. Малоактивні у мові творів Василя Стефаника конструкції **посеред, насеред + р. в.**

7. **В + знахідний** використовується звичайно тоді, коли простір, в який спрямовується дія чи рух, мислиться як більш-менш обмежений, конкретний. **На + знахідний** виступає у тих випадках, коли зміст висловлювання вимагає загальної вказівки на об'єкт, що є кінцевим пунктом руху.

Отже, досліджуючи систему просторових конструкцій у творах В. Стефаника, ми переконалися в правоті слів професора І. І. Ковалика, що «у лінгвальній свідомості В. Стефаника співіснували дві посестри української мовної системи, з яких одна являла собою територіально-діалектну систему на всіх мовних рівнях його рідного села Русова, а друга – тодішня літературна мова, яку він засвоїв пізніше з книжок і з тодішнього мовного літературного оточення. У цих двох мовних системах було багато спільного (спільноукраїнського) та відмінного» [4, 98-99]. На загал відзначимо, що система просторових конструкцій, зафіксована у творах Василя Стефаника, відображає тенденції їх використання в українській літературній мові. Діалектні риси пов'язані в основному з їх поширенням в розмовному мовленні. Регіональні елементи є важливим складником паралельних засобів вираження просторового значення, що вступають у співвідношення з літературно-нормативними відповідниками.

Список використаних джерел

1. Всеволодова М. В. Способы выражения пространственных отношений в современном русском языке. – Изд. 2-е, доп. / М. В. Всеволодова, Е. Ю. Владимировский. – М.: URSS, 2008. – 238 с.
2. Іваненко З. І. Прийменникові конструкції із значенням місця в сучасній мові: Навчальний посібник / З. І. Іваненко. – Чернівці, 1974. – 69 с.
3. Кобозева И. М. Грамматическое описание пространства / И. М. Кобозева // Логический анализ языка. Языки пространств. – М., 1997. – С. 152-163.
4. Ковалик І. І. Наукові основи побудови словника мови художніх творів Василя Стефаника / І. І. Ковалик. – Львів, 1972. – С. 98-99.
5. Сенів М. Г. Мовні засоби вираження локативності у класичних мовах М. Г. Сенів // Одиниці та категорії сучасної лінгвістики. – Донецьк: Юго-Восток, 2007. – С. 388-397.
6. Степаненко М. Локативність як філософсько-лінгвістична категорія // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Серія «Філологічні науки» / Микола Степаненко. – Полтава: Полтав. держ. пед. ун-т. ім. В. Г. Короленка, 2001. – Вип. 4 (18). – С. 49-72.
7. Українська мова: Енциклопедія / Редкол: Русанівський В. Н. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Землюк та ін. – 2-ге вид. випр. і доп. – К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
8. Стефаник В. Повне зібрання творів: У 3-х т. – К.: Вид-во АН УРСР, 1949. – Т. 1. – 373 с.; т. 2, 1952. – 222 с.

Summary. Constructions with meaning of place found in the works of a writer Vasyl Stefanuk have been analysed in the article. The place and role of dialect elements in the system of space constructions in the writer's works, their correlation with common literature language have been defined.

Key words: Vasyl Stefanuk, syntax, adverbial modifier of place extension, common literature language, dialectical language.

Отримано: 1.10.2012 р.

УДК 811.161.2'42:821.161.2/17.08(477.43)

Д. В. Гурська

РЕЛІГІЙНИЙ ДИСКУРС ЯК ЗАСІБ АКТУАЛІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬОГО МОВЛЕННЯ ПИСЬМЕННИКІВ-ПОДОЛЯН

У статті висвітлено функціонування релігійного дискурсу у творах письменників-подолян, зокрема у творчості Миколи Магери, зроблено класифікацію вибраного матеріалу та поділено на тематичні групи.

Ключові слова: *релігія, фідейстичний дискурс, стилістема, лексичні одиниці, етнокартина.*

Сучасне суспільство, як відомо, хворіє нестачею моральних цінностей. Цьому сприяють різноманітні засоби масової інформації і, як не прикро, література. Такі засоби мовної експресії, як жаргон, знижена лексика укріпились в сучасній літературі не тільки для дорослих, але й для дітей. Відомий англійський вчений Л. Кольберг справедливо вважав, що дуже важливим у моральному вихованні є формування в людини здатності розмовляти на моральні теми [3, 23]. Література повинна відображати духовні цінності людства, а художнє мовлення письменників має бути зразком, прикладом для наслідування. Жодні моральні цінності не можуть йти в розриві з релігійними. Релігія віками є основою всіх премудростей на землі, з неї походять прислів'я, народні повчання, правила поведінки та суспільні закони. Релігія воістину є джерелом духовності. Тільки невелика кількість письменників сьогодення використовує у своїй творчості слова зі Святого письма, релігійну лексику, яка відображає церковне життя. Ім'я Бога та святих не залишають сторінки творів деяких письменників. Це дозволяє говорити про присутність релігійного дискурсу в творах української літератури ХХІ століття.

Релігійний (фідейстичний) дискурс, на думку Ф. Бацевича, є доволі специфічним та значно різниться від інших видів дискурсу. «Специфіка фідейстичних текстів полягає в тому, що вони несуть у собі знаки (слова, словесні формули, повідомлення, послідовності повідомлень тощо), яким у комунікації віруючих приписують певні трансцендентні (лат. *transcendens* – той, що виходить за межі) властивості, зокрема магічні» [1, 143].

Існування релігійного дискурсу, який у межах лінгвістики розуміється як релігійний текст у реальному спілкуванні, стає очевидним, а пошуки цього об'єкта в різних сферах гуманітарної науки розширюються й поглиблюються.

У науковій парадигмі знань домінує погляд на сакральне як на релігійне поняття. Звідси сакральне частіше – феномен, що належить релігії. Воно пов'язується із Богом чи богами, тому саме через стосунок до Божественного окреслюють сферу сакрального. У його межах виділяють: 1) надприродні істоти, які є об'єктом поклоніння у релігійному культі; 2) релігійні цінності – віросповідання, віровчення, таїнства, церкву; 3) сукупність предметів, осіб, дій, текстів, які входять до системи релігійного культу. Іншими словами, сакральне охоплює все те, що є святим: культ, особу, предмети, речі, що були освячені. Відома і дещо інша диференціація сакрального, коли виокремлюють фігури, предмети, дії, місця, тексти [1, 143]. У подібних класифікаціях привертає увагу насамперед базова група надприродних істот (фігур), від якої походять усі інші складники святого. Основними персонажами, які визначають сутність сакрального, згідно з християнською традицією, є Бог, Богородиця, Святі тощо. У релігійному дискурсі кожне слово сакральне.

Яскравим представником ланки письменників, в творах яких можна віднайти елементи релігійного дискурсу, є подільський казкар, майстер оповідань, романіст та поет Микола Магера. Відомий в Україні майстер художнього слова намагався своїми творами спонукати замислитись над минулим та майбутнім, за допомогою емоційно-забарвленої лексики відтворити колорит українського народу, зокрема жителів Поділля. У казках Миколи Магери домінує високий ідеал, добро переважає зло, «вони дихають щирістю та людяністю» [3, 23].

Лексику релігійного дискурсу, показану в контексті та виявлену в творах Миколи Магери, можна поділити на декілька тематичних груп та показати на в контексті

1) вищі християнські сутності (Бог, Богородиця): **Боже, як ми чекали цього вечора** [2, 38]; **Дай Боже, дай Боже, щоб з тебе була така славна людина, як тарас Григорович** [2, 42]; **Більшого у Бога не прошу** [2, 42]; **Ой, Боженьку, Боже, за що нас так тяжко караєш?** [2, 45]; **Ой, Боженьку, Боже! То що з нами буде у тому сніговому Сибіру?** [2, 45]; **Боженьку! Покарай антихристів за їх знуцання над нами!** [2, 50]; **Зроби так, наш Боженьку, щоб вони не доробилися нашим кривавим добром!** [2, 50]; **Зроби, святий Боже, щоб антихристи як з'явилися, так і щоб позникали...!** [2, 50]; **за гріхи Бог тебе покарав** [2, 53]; **Дай Боже кожній молодій сім'ї мати таких добрих і щирих Бабусь і Дідусів!** [2, 59]; **Доки ті молокососи будуть знуцатися з нашого Бога?** [2, 71]; **Дай вам, Боже, здоров'я** [2, 74];

2) святі, ангели: **...а на стелі високої і просторі бані у синьому кадильному димі ніби живі літали головаті діти-ангелята з великими крильми за плечима** [2, 17]; **Він нагадував нам якогось святого, що їх можна побачити намальованими на церковних стінах** [2, 51]; **Намальовані у повний зріст святі так суворо дивилися на нас, що ми боялися говорити навіть пошепки** [2, 77];

3) релігійні установи й заклади: **У великі свята матуся, коли ще діяла автокефальна православна церква, вела нас, дітей, до храму, вчила правильно хреститися, ставати на коліна, чемно поводитися, коли йшла служба Божа** [2, 7]; **Тато закінчив два класи Могилівської церковно-приходської школи...** [2, 9]; **До церкви батько ходив лише на великі свята, іноді святити паску, чи колядувати на церкву** [2, 9]; **...коли той обережно всунув мені у рот жовту ложечку з чимось**

солодким, я зарепетував на усю церкву...[2, 17]; Та нещасливою виявилася доля цього прекрасного мурованого храму із високою дзвіницею та просторою банею [2, 68];

4) християнські свята й пости: *Отже, дідух. З цим символом пов'язане зимове свято Різдво христове, що православні християни відзначають кожного року 7 січня [2, 38]; А напередодні Різдва – Святвечір [2, 38]; а той день, який мав закінчитися Святвечором нам роком здавався... [2, 38]; Просимо і дідуха і сіно до нашої хати на Різдво Христове! [2, 39]; Де ти взяв Божу Матір? [2, 78]; Потім старенька прибрала Божу Матір найкращим вишиваним рушником і повісила на стіні у своїй кімнаті [2, 80];*

5) духовні чини і служителі церкви: *... тітка Павлина піднесла мене на простягнутих руках до бородатого і вусатого священика, який був у всьому зелено-блискучому... [2, 17];*

6) релігійні книги: *А коли я пішов до школи, то вона часто розповідала біблійні легенди, які відрізнялись від того, чого нас вчили ву радянській загальноосвітній школі [2, 7];*

предмети церковного вжитку: *А ще наче зараз бачу великі заграви вогнів на високих свічниках біля величного іконостаса [2, 17]; На сволиці був вирізаний якимось майстром силуєт великого хреста, так що святий символ висів над коліскою...[2, 28]; Потім тато приніс ще два великих приколоти, а також два невеликі снопи жита і пшениці, які стояли усі свята на покуті під образами [2, 39]; Мабуть, нашій Радянській державі теж не вистачає металу, коли згадали про церковні дзвони [2, 62]; Боюся, що з церкви зриватимуть хреста [2, 69]; Я нагнувся, схопив покалічену ікону, швидко заховав її під розстебнуту куфайку і як дременує від тих страшних возів...[2, 78];*

терміни, що стосуються сутності віри: *...такий гріх трапився одного разу із старшим братом Павликом, та він скоро заліз на ніч і проспав усю п'яну голову [2, 10]; То гріх красти [2, 12]; За які гріхи? Може, за те, що день і ніч працювали...?[2, 45]; За гріхи Бог тебе покарав! [2, 53]; Як та невтомна бджілка, вона зі сходу сонця і до глибокого вечора безперервно працювала, так що молилася навіть тоді, коли доїла корову, чи розпалювала у печі [2, 57];*

Творчість подільського письменника Миколи Магери захоплює дивовижною простотою сприйняття та розуміння викладеного. У його творах нам вдалося дослідити функціонування релігійного дискурсу як засобу актуалізації художнього мовлення і зробити висновок, що за допомогою сакральної лексики письменник не тільки нагадує про існування вищих сил, застерігає від негативних вчинків, викликає інтерес до церковного життя, а й робить вагомий внесок в національну духовну скарбницю народу, виховує своїми творами нове покоління духовно-багатих українців.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф. Бацевич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 344 с.
2. Магера М. Дві повісті / Микола Магера. – Хмельницький, 2005. – 278 с.
3. Ткачук Г. Джерело духовності (Роль експресивної лексики в моральному вихованні школярів під час опрацювання творів Миколи Магери в 5 класі) / Г. Ткачук // Українська мова і література в школі. – 2002. – №1. – С. 25-32.

Summary. The article deals with functioning of the religious discourse reflected in the works of Podillia writers and in the works of Mykola Mahera in particular. The classification of chosen material is done and it is divided into thematic groups.

Key words: religion, fideist discourse, stylistema, lexical units, ethnic picture.

Отримано: 12.10.2012 р.

УДК 811.161.2'374

Н.М. Дзюбак

НАЙДАВНІШІ ТЕРМІНИ ВІЙСЬКОВО-ІНЖЕНЕРНОЇ ГАЛУЗІ

У запропонованій науковій розвідці проаналізовано групу найдавніших військово-інженерних термінів, проведено їх етимологічний аналіз, сформовано і описано тематичні групи, визначено системність їх використання в сучасній терміносистемі військово-інженерної галузі.

Ключові слова: військово-інженерні терміни, термінологічна система військової галузі, фортифікаційні терміни.